

**CATÀLEG DEL PATRIMONI FESTIU DE CATALUNYA**

Fia-Faia de Baçà

Memòria documentada sobre la història, característiques actuals, elements i implantació de  
la festa

## **1. Història de la festa**

---

Faia, l'antic centre de la baixada de faies fins la Vila de Bagà és citat ja el 973 en documents que provenen de l'antic monestir de Sant Llorenç prop de Bagà. Faia va ser el lloc central de la festa durant segles, fins la seva decadència a partir del XVII.

A Bagà, els primers textos en que es detalla la festa són d'inicis del segle XX, el 1905, i les primeres fotografies conservades corresponen als anys 50. A Sant Julià de Cerdanyola les primeres fotografies conservades són dels anys 60 i la primera descripció detallada del 1978.

## **2. Característiques actuals, elements i implantació**

---

L'any de la recuperació, el 2001, es van introduir elements desapareguts. De l'antiga festa de la Fia-faia de Bagà sols es conservava la darrera part de la festa, la que es feia des de l'arribada al poble, i encara no sencera, i l'àpat comunitari.

La festa s'inicia la vigília de Nadal a la tarda amb la congregació d'una colla de fallaires adults davant el portal major del temple arxiprestal de la vila. Aquests fallaires pujaran amb les seves torxes a la muntanya del Siti, a mig camí de Matallops. En el moment de la posta de sol s'encendrà allà una foguera. Aquest foc serà transportat a la Vila pels fallaires a partir de l'entrada de la nit; una davallada seguida amb atenció des de la vila, els músics interpreten una música específica amenitzant l'espera (introduïda des del 2002 i encarregada expressament per l'Associació a Neus Simon de l'escola de Berga l'Espill). En arribar, al punt de les set del vespre, les campanes del temple inicien el tradicional toc d'oració, són rebuts per les autoritats, que els posen un mocador de coll, i seguidament es dirigeixen a la plaça Catalunya i allà reparteixen el foc a la resta de fallaires que els esperen. Amb la música i un toc de campanes de festa inicien la puja a la plaça porxada. Una vegada a lloc s'inicia la crema general, la música s'acompanya amb cants molt breus: "Fia-faia, que nostro senyor ha nascut a la paia!". Quan les torxes queden ben curtes, s'afegeixen a una foguera preparada d'antuvi, i sobre ella solen saltar els nens i joves. També els més joves se les passen llançant-se-les, en un joc d'habilitat i de risc. La festa pren un caire espectacular amb centenars de torxes a la plaça de les Voltes, i també cada cop més també a la plaça Catalunya. En finalitzar es reparteix coca amb all i oli de codony. Fins a mig segle XX s'havia fet també l'Endreça, durant la nit fins la sortida del sol, tal com encara es manté a Sant Julià de Cerdanyola, si bé aquesta festa es va traslladar a la diada de Reis anys abans de desaparèixer.

El nom de Fia-faia té dues parts, fia significava en llatí "que es faci" i faia és una forma baganesa de dir falla, "que es faci la falla" seria la traducció literal del nom actual de la festa.

Vinculada al solstici d'hivern, és una festa d'arrel precristiana que podia haver format part d'un antic ritus de culte al sol, una pregària per aconseguir que no s'escurcessin més els

dies. L'Església, sàviament, en expandir-se, integrà les festes solsticials i les cristianitzà. El solstici d'estiu es va veure convertit en la diada de Sant Joan, i el d'hivern en el Nadal. És una festa única perquè en tot els Pirineus sols es conserva les cremades de faies a Bagà i a Sant Julià de Cerdanyola. Cal considerar l'aïllament de l'Alt Berguedà al llarg dels temps, que portà a una tardana cristianització, i facilità la pervivència d'elements de les religions anteriors. (*Xavier Pedrals, Tradicionari, maig de 2006, vol.5*)

Les faies es fan amb una herba de tija alta, popularment faia, científicament cephalaria leucanta, que setmanes abans ja es va a collir per a que tingui prou temps d'assecar-se. Les normes per fer la faia a Bagà són estrictes, recollint la tradició van ser fixades pel concurs dels anys seixanta del segle XX i per la dinàmica actual: les torxes s'han de fer sense ànima (bastó) a l'interior i amb cordills de fibres naturals, solen tenir una llargada superior als dos metres.

Les faies s'encenen al Siti, turó davant Bagà, des d'on portaran el foc per l'antic camí de Matallops, passen el riu Bastareny pel pont de la Vila i són rebuts al portal major del temple arxiprestal per les autoritats, passen a la Plaça Catalunya i reparteixen el foc a la resta de fallaires, després puguen pel carrer major a la plaça de les Voltes, centre de la cremada general.

Programa bàsic:

11 novembre a 23 desembre: recollida fia-faia (l'herba). Confecció de faies. Seguint la tradició encara algunes famílies posen la faia al balcó.

24 desembre:

17.00: Reunió dels fallaires davant el portal major del temple arxiprestal de Sant Esteve. S'inicia la pujada al turó del Siti.

18.00: Entre dues llums. Encesa d'una foguera al Siti pels fallaires. Es reparteix coca i llangonissa.

S'apleguen davant el portal major de l'arxiprestal i el carrer de l'antiga muralla els vilatans que esperen la baixada.

18.30: Els fallaires prenen de la foguera i encenen les seves faies. S'inicia la baixada cap a la Vila.

Comencen les primeres sessions de la música de la Fia-faia.

18.50: els fallaires portadors del foc del Siti són rebuts per les autoritats en arribar, davant el portal major de l'arxiprestal. Les autoritats els posen un mocador de coll, com a rebuda i per protecció.

17.00: Toc d'oració i seguidament de festa. Els fallaires portadors del foc entren fins la plaça Catalunya reparteixen el foc als fallaires de la Vila. S'inicia la pujada cap a la plaça porxada pel carrer major. Crema general. Seguidament passada de faies enceses entre el jovent i dansa de la Fia-faia al voltant del foc. En acabar es reparteix all-i-oli de codony per a tothom.

20.15: Cap a casa a cagar el tió.

La festa es fa dos municipis, Bagà i Sant Julià de Cerdanyola.

Hi ha algunes diferències en alguns aspectes de la festa entre Bagà i Sant Julià de Cerdanyola: manera de fer la torxa: a Sant Julià amb un aspre o pal a l'interior (ànima) i a

Bagà sense, el que dona major mobilitat a les primeres; horari de baixada lleugerament desplaçat, una hora (hora oficial a Bagà i hora del sol a Sant Julià), dimensió de la festa, vinculada sobretot a la demografia, de 200 a 2100 habitants.

## **LA FAIA**

Recollida: a partir de Sant Martí, l'11 de novembre. Ja és prou seca, i ha perdut la flor blanca i la verdor.

Confecció: relligat de les tiges per fer la torxa, no hi ha data fixa, a l'albir de cadascú.

Assecament: havia estat tradició als balcons, ara és rar i de voluntat. podia haver tigit una certa funció de protecció de la llar com els palmons, o pràctica, és un lloc on no fan nosa.

El lloc de Faia està documentat des del segle X. La llegenda baganesa de l'origen és del segle XVII. Les torxes són explicades des del el 1905 en les memòries de mossèn Rovira Badies. Hi ha fotografies des dels anys 50 del segle XX. Desapareguda la tipologia de torxes infantils el 1936, molt petites i cremades pels més menuts des de les finestres de les cases

Les torxes, faies o fia-faies, es confeccionen amb una herba de tija alta del mateix nom que la torxa. Científicament és la *Cephalaria leucantha*, relativament abundosa, i que es troba fins la mateixa costa. La faia segueix una tipologia de torxa en conjunt original: les tiges rígides de la planta seca són ordides i entrellaçades, per que en trams que no solen passar dels 50 cms. arribin llargades superiors als dos metres, inclús tres amb certa freqüència. Es lliga amb cordill d'espart, ocasionalment amb vidauba, mai amb filferro i millor obviar el plàstic. Entre lligat i pes hi ha un punt adaptat a cada edat, persona i duració prevista. Les dels portadors que baixen del Siti poden durar fins a 1 hora i mitja, mentre que les faies de Vila no cal que passin gaire dels trenta minuts de durada.

La tipologia actual va quedar fixada per les normes establertes a partir del concurs de faies, del 1969 endavant, tot i que fora de concurs se'n van anar fent de tota mena. Amb els anys, inclús desaparegut el concurs s'han consolidat: desaparició de les ànimes (bastons a l'interior que donaven rigidesa), prohibició del filferro, i tendència a concentrar tota la crema a un lloc.

La diferenciació actual entre les faies baganeses i les cerdanyolenques es fa patent a partir dels anys seixanta del segle passat, havien conviscut els dos tipus a les dues poblacions, i es del record de persones encara vivents.

Per a l'elaboració d'aquesta memòria s'ha utilitzat bàsicament la informació facilitada pel Sr. Xavier Pedrals i Costa. I del llibre del mateix autor "La Fia-faia: ancestral, màgica, única" de Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2007, Biblioteca de cultura popular Valeri Serra i Boldú.

Barcelona, 19 de febrer de 2010